

Урѡк по истѡрия

Не помня кога точно за последен път съм чел пътеводителя на Прага, но истина е, че когато дойдохме в Прага с моите приятели от Сѡфия, не можах да се сѡтя за нищо. И така за мой най-голям срам аз, който съм живял тук повече от пет години, не бях в състояние да им кажа например, че Карловия университет е основал Карел IV през четириндесети век. Винаги съм забравял, но не съм и допуснал, че положението е толкова сериозно. Много пъти съм чувал как с възрастна хѡрата започват да забравят, разказвал съм даже не един анекдѡт на тая тема. Никога обаче не съм си представял, че сам мога да стана като гербите от анекдѡтите.

- A: - Здравко, сега как да стигнем до часовника на Старомѡстския площад?
- Z: - Чакай да видим, защото аз съвсем съм забравил. Дай да се огледам. Та аз дори не знам къде се намираме в момента! Като че ли никога не съм бил в Прага! Старият Град много се е променил в сравнение с преди. Много сгради са се реконструирали, изчезнали са старите магазинчета. Слава Богу, че поне кръчмите са си останали на мястото. Не искате ли първо да прием по една бира?
- A: - Изглежда, че ти си отделял повече време за кръчмите, отколкото за старините!
- Z: - А, разбира се, но кръчмите също имат своѡ минало. Те са всѡщност истинската история! Къде е картата на града?
- A: - Прибрал си я в раницата, защото нямало вече да ни трябва. Но мисля че Милѡн от време на време е гледал откъде минаваме. Милѡне, да знаеш къде е часовникът?
- M: - Да, сега трябва да завиѡем наляво и да минаем по улица "Йилска".
- Z: - Да, точно така, и ще минаем покрай известните пивници "У Вѡйводу" и "У тигра". Втората съм запомнил много добре, защото там редѡвно е пилел бирата си ...
- A: - Я виж ти! Това си си го усвоил отлично. А няма ли да ни разкажеш нещо за самия часовник?
- Z: - Нагледал съм му се! Всеки дѡн, когато пресичах площада на път за стѡла трябваше да си пробивам път между безбройните туристи, които гледайки статуите дори не забелязваха, че край тях минават хѡрата!
- A: - Добре де, хайде, разказвай!

З: - Ами часѡвникът е от ...

М: - ... началото на петнадесети век, състои се от три самостоятелни части, най-новата от които е долната. Сегашният му механизъм е от шестнадесети век и през вековете не се е променял съществено. С историята му се свързват редица легенди, една от които разказва, че представителите на града са ослепили майстора, за да не може другаде да построи още по-хубав часовник.

А: - Милене, че ти кога си бил друг път в Прага?

М: - Сегга идвам за първи път, но за разлика от вас съм се поинтересувал навреме и съм намерил много хубав пътеводител, който съм прочел още в София!

А: - А ние сме тръгнали толкова неподготвени!

М: - Ами да!

пътеводител <i>m.</i> průvodce	отделям - яш <i>ned.</i> oddělovat,
сѣтя се -иш <i>dok.</i> vzpomenout si	udělovat
срам <i>m.</i> ostuda	минало <i>n.</i> minulost
основа -еш <i>dok.</i> založit	истински <i>adj.</i> skutečný
век <i>m.</i> století	завия -еш <i>dok.</i> zatočit
забравям -яш <i>ned.</i> zapomínat	известен <i>adj.</i> známý
положение <i>n.</i> stav; poloha	пивница <i>f.</i> pivnice
допускам -аш <i>ned.</i> připouštět	запomnia -иш <i>dok.</i> zapamatovat se
чувам -аш <i>ned.</i> slyšet	усвоя -иш <i>dok.</i> osvojit si, zvládnout
възраст <i>f.</i> věk, stáří	отлично <i>adv.</i> výborně
анекдѡт <i>m.</i> vtíp	нагледам се -аш <i>dok.</i> vynadívat se
представям си -яш <i>ned.</i> předsta- vovat si	пресичам -аш <i>ned.</i> přecházet
герѡй <i>m.</i> hrdina	стол <i>m.</i> jídelna; židle
часѡвник <i>m.</i> hodiny; hodinky	пробивам -аш <i>dok.</i> probíjet
огледам се -аш <i>dok.</i> rozhlédnout se, ohlédnout se	безбрѡден <i>adj.</i> nespočetný
променя се -иш <i>dok.</i> změnit se,	статуя <i>f.</i> socha
реконструирам -аш <i>ned.</i> rekon- struovat	начало <i>n.</i> začátek
изчѣзна -еш <i>dok.</i> zmizet	самостоятелен <i>adj.</i> samostatný
крѣчма <i>f.</i> hospoda	дѡлен <i>adj.</i> dolní
бира <i>f.</i> pivo	променям се -яш <i>ned.</i> měnit se
	съществено <i>adv.</i> podstatně
	свързвам се -аш <i>ned.</i> spojovat
	редица <i>f.</i> řada

представител *m.* zástupce
ослепя -иш *dok.* oslepit
майстор *m.* mistr, řemeslník
построя - иш *dok.* postavit

дрўгаде *adv.* jinde
разлика *f.* rozdíl
подгўтвя се - иш *dok.* připravit se

DALŠÍ SLOVÍČKA K LEKCI

падам се -аш <i>ned.</i> připadat (o dni)	объява <i>f.</i> oznámení, inzerát
учебен <i>adj.</i> školní, učební	салон <i>m.</i> sál
освобождение <i>n.</i> osvobození	стигна -еш <i>dok.</i> dojít (až ...)
тўрски <i>adj.</i> turecký	пбздрав <i>m.</i> pozdrav
образўвам се -аш <i>dok.</i> vzniknout	изслушам -аш <i>dok.</i> vypoaslechnout
въстание <i>n.</i> povstání	извикам -аш <i>dok.</i> zavolat
създавам -аш <i>ned.</i> vytvářet	намєря -иш <i>dok.</i> nalézt, sehnat
празнўвам -аш <i>ned.</i> slavít	познат <i>adj.</i> známý
рббство <i>n.</i> poroba, otroctví	разходка <i>f.</i> procházka
Никўлден <i>m.</i> svátek sv. Mikuláše	уредя -иш <i>dok.</i> zajistit
избўхвам -аш <i>dok.</i> vypuknout	предам -дадеш <i>dok.</i> vyřídít, předat
основавам -аш <i>ned.</i> zakládat	докрай <i>adv.</i> do konce
излїтам -аш <i>ned.</i> vylétávat	слўчка <i>f.</i> přítihoda
завчера <i>adv.</i> předevcírem	участвувам -аш <i>ned.</i> zúčastnit se
вдрўгиден <i>adv.</i> pozítřít	покана <i>f.</i> pozvání, pozvánka
ўтре <i>adv.</i> zíttra	свўржа се -еш <i>dok.</i> spojit se
дєлничен <i>adj.</i> všední	блїзо <i>adv.</i> blízko
празничен <i>adj.</i> sváteční	настаня -иш <i>dok.</i> ubytovat
половина <i>f.</i> polovina, půl	погрїжа се -иш <i>dok.</i> postarat se
дєлник <i>m.</i> všední den	порўчам -аш <i>dok.</i> objednat
празник <i>m.</i> svátek	ансамбъл <i>m.</i> soubor
многo <i>adv.</i> mnoho, hodně	засегà <i>adv.</i> zatím
мàлко <i>adv.</i> málo	тòлкова <i>adv.</i> tolik
няколко <i>adv.</i> několik	

ČÍSLOVKY

ZÁKLADNÍ ČÍSLOVKY:

1	едно́	20	два́йсет
2	две́	30	три́йсет
3	три́	40	четы́рийсет
4	четы́ри	50	педесёт
5	пёт	60	шейсёт
6	ше́ст	70	седемдесёт
7	се́дем	80	осемдесёт
8	о́сем	90	деветдесёт
9	де́вет	100	сто́
10	де́сет	200	двѐста
11	еди́найсет	300	три́ста
12	двана́йсет	400	четы́ристотин
13	три́найсет	500	пѐтстотин
19	деветна́йсет	1000	хилѝда.

Poznámky:

1. Číslovka едно́ se mění podle rodu a podle čísla, v nichž se shoduje s řídícím substantivem (едѝн, една́, едно́, едни́).
2. Číslovka две́ se mění podle rodu, v němž se shoduje se substantivem (два́ - mask. две́ - fem., neutra).
3. Číslovky сто́, хилѝда, милио́н, милиа́рд mají plurál стотѝци, хилѝди, милио́ни, милиа́рди (stovky, sta, tisíce, milióny, miliardy).
4. Číslovky 11 - 19 a 20, 30, 40, 60 mají kromě uvedených tvarů i knižní podobu s tvarem -десет ve druhé části (двана́десет, три́наде-сет, два́десет, три́десет apod.).
5. Číslovky 2 - 6 mají ve spojení se substantivy označujícími osoby mužského pohlaví zvláštní tvar: двѝма, три́ма, четы́ри́ма, пѐти́ма, шестѝ́ма, např.: двѝма прия́тели.
6. U složených číslovek se klade spojka и před jednotky: двѐста два́й-сет и едно́ (221).
7. Člen určitý se k číslovkám přidává podle zakončení:

-а + та

-е, -и, -souhl. + те,

např.: два́ - двѝата, три́ма - три́мата, две́ - двѐте, пѐт - пѐттѐ apod.

Číslovka *едѝн* má člen jako adjektiva, číslovky *хилѝда*, *милион*, *милиард* jako substantiva. Jde-li o číslovku složenou, stojí člen za posledním prvkem: *двайсет и трѝте студѝнтки* (všech dvacet tři studentek).

Substantiva mužského rodu označující neživé předměty a zvířata mají ve spojení se základními číslovkami (a také se slovy кѝлко, няколко) zvláštní tvar zakončený na -а nebo -я, (bulharsky бройна форма) např.:

едѝн етаж	-	два етажа
едѝн номер	-	няколко номера.

ŘADOVÉ ČÍSLOVKY

Tvoří se z číslovek základních pomocí adjektivních koncovek -и (m.), -а (f.), -о (n.), -и (pl.), které se přidávají k číslovkám základním, např.: *пѝти*, *пѝта*, *пѝто*, *пѝти*, *деветдесѝти*, *деветдесѝта*, *деветдесѝто*. Výjimku tvoří číslovky 1 - 4, které se tvoří od jiných nebo změněných základů: *първи*, *втори*, *трѝти*, *четвърти*. Od číslovek 100, 200 atd. a 1000 mají řadové číslovky podobu *стѝтен*, *двѝстѝтен*, *трѝстѝтен* atd., *хилѝден*.

U číslovek složených se adjektivní koncovka připojuje jen k poslednímu slovu: *сто двайсет и първи* (stý dvacátý první).

Člen určitý je u řadových číslovek stejný jako u adjektiv, např.: *първия(т)*, *първата*, *първото*, *първите*.

Poznámka: Řadové číslovky se v písmu na rozdíl od češtiny neoznačují tečkou, v případě potřeby je možné uvést jen koncovku oddělenou od číslice pomlčkou: 1-и (първи), 12-а (дванайста), 54-о (петдесет и четвърто).

CVIČENÍ

1. Přečtěte číslovky základní uvedené v mluvnickém výkladu a zapamatujte si je.

2. Tvořte od všech číslovek základních číslovky řadové.

3. Čtěte následující číslovky.

a) číslovky základní

23, 17, 5, 234, 158, 35, 3439, 8, 79, 30, 51, 794, 2562, 13, 1995, 1876;

b) číslovky řadové

1, 4, 7, 15, 19, 50, 3, 22, 37, 9, 75, 155, 32, 234, 728, 64, 1539, 3276.

4. Odpovídejte na otázky s využitím nápovědy v závorkách.

Vzor: A: На кой дѣн се пада Нѡвата година? (1. I.)

B: Нѡвата година се пада на пѣрви януари.

1. Когѡ се празнува Кѡледа? (на 24. XII.)
2. Когѡ запѡчва учебната година в чѣшките училища? (на 1. IX.)
3. А в бѣлгарските училища? (на 15. IX.)
4. Когѡ се празнува освобождѣнието на Бѣлгѡрия от тѣрско рѡбство? (на 3. III.)
5. През коя година е билѡ тѡ? (1878)
6. А през коя година Бѣлгѡрия пада под тѣрско рѡбство? (1396).
7. Когѡ се празнува в Бѣлгѡрия Никѡлден? (на 6. XII.)
8. Когѡ е образѡвана Чехословѡшката репѡблика? (на 28. X. 1918)
9. През коя година избѡхва Априлското вѡстѡние (1876).
10. Когѡ Карел IV основава Пражкия университет? (на 7. IV. 1348)
11. А кога е създаден Софийският университет? (през 1888 година)
12. Когѡ за прѣв пѣт човек излѣта в кѡмоса? (на 12. IV. 1961 година)
13. Когѡ е основана бѣлгарската дѣржава? (през 681 година)

5. Doplňujte následující věty o další časové údaje s využitím výrazů v závorkách. Naučte se vyjadřovat hodiny bulharsky!

8, 00 ѡсем часа	12, 40 един без двѡйсет
9, 05 дѣвет часа и пѣт минути	13, 45 два без петнайсѣт
10, 15 дѣсет и петнайсѣт	14, 55 трѣ без пѣт
11, 20 единнайсѣт и двѡйсет	от чѣтири до пѣт часа
12, 30 дваннайсѣт и половина	цѣли сѣдем часа

Vzor: A: Вчѣра бѣше понеделник. (зѡвчѣра)

B: Вчѣра бѣше понеделник, а зѡвчѣра бѣше неделя.

1. Утре ще бѣде сряда. (вдругиден)
2. Днѣс е сѣбота. (вчѣра)
3. Днѣс е вторник. (след трѣ дѣна)
4. Вчѣра бѣше четвѣртѣк. (утре).
5. Вторият дѣн след неделя е вторник. (четвѣртият дѣн)
6. Дѣлничните дни са от понеделник до пѣтѣк. (празничните дни)
7. Сегѡ е сѣдем часа. (след един час)
8. Сегѡ е дваннайсѣт часа. (преди два часа).
9. Сегѡ е ѡсем без петнайсѣт. (след пѣт минути)
10. Сегѡ е два часа и дѣсет минути. (след дѣсет минути)
11. Сегѡ е чѣтири и половина. (преди петнайсѣт минути)
12. Сегѡ е сѣдем без двѡйсет и пѣт. (преди пѣт минути)

6. Naučte se bulharsky základní matematické úkony.

събиране:	$1 + 1 = 2$	Едно и едно прави две.
	$2 + 2 = 4$	Две плюс две е равно на четири.
изваждане:	$8 - 3 = 5$	Осем без три прави пет.
	$10 - 6 = 4$	Десет минус шест е равно на четири.
умножение:	$3 \times 3 = 9$	Три по три прави девет.
	$4 \times 4 = 16$	Четири умножено на четири е равно на дванайсет.
деление:	$10 : 2 = 5$	Десет делено на две прави пет.

b) dávejte si jednoduché matematické úkoly.

7. Přeložte do češtiny.

1. Ще се върна към пет часа. 2. Тя излезе само за около петнайсет минути. 3. Пътят трае приблизително два часа. 4. Резултатите ще бъдат готови след около три дена. 5. Това се е случило преди много векове. 6. Преди години тук не минаваха почти никакви коли. 7. За тия два часа трябва да свършите всичко. 8. През цялото време никой не влезе нито излезе. 9. Ще стигнем за пет минути. 10. Изчакай поне петнайсет минути, моля. 11. Един момент, моля! 12. Ей сега идвам! 13. Тролбите минават през десет минути. 14. Пийте лекарството през шест часа. 15. На всеки петнайсет минути излиза нова информация. 16. Ония години бяха много трудни за всички. 17. По онова време никой не мислеше за екология. 18. Рядко се виждаме с него. 19. От време на време тя се обажда. 20. Понякога получавам писма.

8. Odpovídejte na otázku podle skutečnosti.

1. Кколко е часът? 2. В колко часа ставате сутрин? 3. Към колко часа лягате? 4. По кое време обядвате? 5. От колко започва вашият час по български? 6. В колко часа започват централните вечерни новини по телевизия? 7. Колко часа дневно се занимавате с български? 8. Колко часа лекции имате днес? 9. От колко часа започват обикновено лекциите в университета? 10. Когато сте родена? 11. Знаете ли рождената дата на майка си? 12. Знаете ли на коя дата се пада именният Ви ден? 13. Когато тръгнахте на училище? 14. На колко години започахте да учите някакъв чужд език? 15. Когато се явявахте на матура? 16. Когато ще завършите? 17. На колко години сте? 18. На колко години е баща Ви? 19. В кой курс сте? 20. В коя стая имате лекции днес? 21. Кой номер трамвай минава покрай факултета? 22. Дайте ми своя телефонен номер!

PERFEKTUM

Třetím základním minulým časem bulharského časového systému je perfektum, které je z hlediska tvoření shodné s českým préteritem (o jeho významu viz na str. 109). Tvoří se pomocí aoristového příčestí a prézentu pomocného slovesa съм.

AORISTOVÉ PŘÍČESTÍ se tvoří od kmene minulého a je obdobou minulého příčestí v češtině. Základem pro jeho tvoření v bulharštině je tvar 3. os. sg. aoristu, k němuž se připojuje přípona -л (pro mask.), -ла (pro fem.), -ло (pro neutra), -ли (pro pl.), např.:

konj.	préz.	3. sg. aor.	příčestí
I.	пíша	пíса	пíсал, пíсала, пíсало, пíсали
II.	кўпя	кўпи	кўпил, кўпила, кўпило, кўпили
III.	глéдам	глéда	глéдал, глéдала, глéдало, глéдали

U některých sloves, zejména u souhláskových sloves 1. konjugace dochází k různým změnám. Jde jednak o tvoření nepravidelné, např.:

четá	-	чéтох	-	чéл, чéла, чéло, чéли
дóйда	-	дойдóх	-	дошéл, дошéла, дошéло, дошéли
отáда	-	отáдох	-	отíшéл, отíшéла, отíшéло, отíшéли
дáм	-	дáдох	-	дáл, дáла, дáло, дáли
съм	-	бáх	-	бíл, бíла, бíло, бíли

Dále pak jde o vsouvání hlásky -ъ- mezi kmen a příponu -л v maskulinu (případně s dalšími změnami v kořeni), např.:

донесá	-	донéсох	-	донéсъл, донéсла, донéсло, донéсли
влáза	-	влáзох	-	влáзъл, влáзла, влáзло, влéзли,
облекá	-	облáкох	-	облáкъл, облáкла, облáкло, облéкли.

PERFEKTUM má tedy tyto tvary:

	sg.	pl.
1.	глéдал -ла -ло съм	глéдали сме
2.	глéдал -ла -ло си	глéдали сте
3.	глéдал -ла -ло е	глéдали са

Poznámky:

1. Tvary pomocného slovesa jsou nepřízvučné (kromě polohy po záporce) a platí pro ně slovosledná pravidla pro příklonky, srovnejte:

Глѣдал сѣм тѣзи фѣлм. Отдѣвна сѣм глѣдал тѣзи фѣлм.

Не сѣм глѣдал тѣзи фѣлм. Аз не сѣм го глѣдал.

Тѣ глѣдал ли си тѣзи фѣлм? Тѣй не ѣ ли глѣдал тѣзи фѣлм?

2. Při vykání je v pl. i příděstí: Вие сте глѣдали. Vy jste se díval.
3. Povšimněte si nezbytné přítomnosti pomocného slovesa ve 3. osobě.
4. V bulharštině existuje ještě jedno 1-příděstí, které se tvoří od stejného základu jako imperfektum. Slouží k tvoření dalších složených tvarů bulharského slovesa.

PLUSQUAMPERFEKTUM

Aoristové příděstí ve spojení s tvary imperfekta pomocného slovesa сѣм tvoří tvary plusquamperfekta (o jeho významu viz na str. 109). Tvary pomocného slovesa jsou přízvučné a stojí obvykle před příděstím. tázací částice ли stojí u perfekta vždy hned za pomocným slovesem (Иван бѣше ли излѣзъл, когато ти дойдѣ? - Ivan už byl pryč, když ty jsi přišel).

	sg.	pl.
1.	бѣх глѣдал -ла -ло	бѣхме глѣдали сме
2.	бѣше глѣдал -ла -ло	бѣхте глѣдали сте
3.	бѣше глѣдал -ла -ло	бѣха глѣдали са

CVIČENÍ

9. Odpovídejte na následující otázky větami s přísudkem v perfektu.

a) Vzor: A: Иване, ти ходил ли си в Бърно?

B: Да, ходил сѣм. Не, не сѣм ходил.

1. Елена, ти закусвала ли си? 2. Директорът още ли не ѣ излѣзъл? 3. Борис отишъл ли е вече на работа? 4. Вие яли ли сте? 5. Тѣ били ли са в Чехия? 6. Детѣто облякло ли се е? 7. Иван обаждал ли ти се е? 8. Тя вече лѣгнала ли си е? 9. Приятелите ти върнали ли са се от Пловдив? 10. Ти занѣсъл ли си книгата в библиотеката? 11. Тя свършила ли е вече? 12. Тѣ запознали ли са се? 13. Майка купила ли е хлѣб? 14. Починали ли сте си?

b) *Vzor:* Тѝ кáза ли на Ивáн за лѣкциjата? - В: Нѣ, не сѣм му кáзал бще.

1. Тѝ трѣгна ли вѣче за рáбота? 2. Тѣ стѣгнаха ли дотáм? 3. Тѣй прочѣте ли вѣче кнѣгата? 4. Вѣе занѣсохте ли материáлите на дирѣктора? 5. Тѣ предадоха ли ти мѣите пѣздрави? 6. Конгрѣсът запѣчна ли вѣче? 7. Вѣе остáнахте ли докрáй? 8. Тѝ напѣса ли писмѣто до мáйка си? 9. Тѝ взѣ ли докумѣнтите? 10. Тѣй живѣ ли при мáйка си? 11. Тѣй не можá ли да дѣйде наврѣме? 12. Тѣ говѣриха ли с вáс? 13. Тѣрсиха ли ме? 14. Тѝ наўчи ли лѣкциjата? 15. Тѣй видѣ ли слўчката? 16. Вѣе пѣтахте ли за прогрáмата? 16. Тѣ нѣмаха ли желáние да ви посрѣщнат? 17. Тѣ изслўшаха ли доклáда докрáй? 18. Вѣе мѣнахте ли през хотѣла? 19. Тѣ познаваха ли се? 20. Тѝ учáствуваше ли?

c) *Vzor:* Тѝ ще глѣдаш ли тѣзи фѣлм? - Нѣ, аз вѣче сѣм го глѣдал.

1. Тѝ ще си избере ли една от чáнтите? 2. Тѝ ще извѣкаш ли лѣкар? 3. Тѣ ще се вѣрнат ли? 4. Тѣ ще излѣзат ли? 5. Тѣй ще попѣта ли Ивáн? 6. Вѣе ще ми намѣрите ли покáна? 7. Тѣ ще ни обяснѣт ли пѣтѣ до хотѣла? 8. Вѣе ще опѣтате ли да се свѣржете с тѣх? 9. Тѝ ще ни покáже ли излѣжбата си? 10. Нѣе ще си полўчим ли парѣте? 11. Тѣ ще продадáт ли колáта си? 12. Тѝ ще отвѣриш ли вратáта? 13. Нѣма ли да затвѣри прозѣреца? 14. Тѣй ще напѣше ли писмѣто? 15. Нѣма ли да хѣдим на разхѣдка? 16. Тѝ ще сгѣтви ли нѣщо? 17. Тѝ ще ги събўждаш ли? 18. Тѣ нѣма ли да се уморѣт?

10. Utvořte k uvedeným větám otázku podle vzoru.

Vzor: Ивáн ѣска да обѣдва. - Тѣй не ѣ ли обѣдвал бще?

Ивáн не ѣска да обѣдва. - Тѣй обѣдвал ли е вѣче?

1. Тѣ ѣскаат да прочетáт тáзи кнѣга. 2. Тѣй не трѣбва да плáща. 3. Тѣ не мѣгат да чáкат пѣвече. 4. Искаме да си порѣчаме нѣщо за ѣдене. 5. Трѣбва да те чўят колѣгите! 6. Дáйте да поглѣднем снѣмките. 7. Непремѣнно ще тѣрся телефѣнния му нѣмер. 8. Хáйде да кáжем и на Елѣна! 9. Защѣ не покáниш и Рáдка? 10. Трѣбва да му повѣрват. 11. Трѣбва да им дадѣм нáшия адрѣс в Прáга. 12. Искаат да глѣдат тѣзи фѣлм. 13. Тѝ смѣта да сгѣтви нѣщо. 14. Тѣ са готѣви да ни предлѣжат дрўга прогрáма. 15. Кáк да се сѣтя за товá нѣщо! 16. Трѣбва да си запáзят стáята в хотѣла. 17. Тѣ искаат пѣрво да се настанѣт. 18. Трѣбва да им се уредѣ пѣтўването.

11. Transformujte věty podle uvedeného modelu. Pozor na slovosled!

Vzor: Аз сѣм чѣла ромáна. - Аз сѣм го чѣла. Тѣй сѣщо го е чѣл.

1. Вие сте глѣдали филма. 2. Тѣ са полѹчили покáната. 3. Аз съм напíсал адрѣса. 4. Тí си вѣрнал кнìгата. 5. Ние сме посетили манастира. 6. Вие сте предáли заключèнията. 7. Тя е помагала на мáйка си. 8. Ние вѣче съобщихме на бщá ти. 9. Тѣ са пítали родителите си. 10. Вие сте отговбрили на дирèктора. 11. Тя е кúпила подáрък за сестра ми. 12. Тѣ са го казали на всíчки. 13. Тí не сá запáлил колáта. 14. Тѣ не са търсили телсфòния му нòмер. 15. Вие не стѣ пítали Иван. 16. Тя не е казала на брат си. 17. Ние не смѣ покáнили гòсти. 18. Тѣ не са чáкали колèгите ни. 19. Аз не сáм им оставил пакèта. 20. Ние не смѣ им отказали срѣща. 21. Вие не стѣ се обаждали на Пèтя.

12. Tvořte doplňovací otázky ze zjišťovacích. Pozor na slovosled!

Vzor: Тòй срѣщнал ли го е? – Тòй ли го е срѣщнал.

1. Тí познáл ли си я? 2. Стилиян отговбрил ли му е? 3. Маргарита позвèнила ли им е? 4. Тí чѣл ли си обявата? 5. Тѣ помòлили ли си я? 6. Тя пойска ли му ги? 7. Вие дáли ли сте им товá? 8. Тí виждал ли си го? 9. Тя изпратила ли е писмòто? 10. Тѣ намèрили ли са те? 11. Тòй пригòтвил ли им е òтговора? 12. Тя не му ли е повярвала? 13. Те чúли ли са за тая истòрия? 14. Тòй излèгал ли ви е? 15. Аз не сáм ли го пítала? 16. Ние не смѣ ли знáели за товá? 17. Тѣ не са ли се прибрáли òще? 18. Тí не сá ли се учúдила? 19. Ние не смѣ ли дошли наврèме? 20. Тѣ не са ли ви дáли товá?

13. Vyslechněte si nasledující text.

Иван чáка гòсти от Чèхия. Запáзил им е стáя в хотèла и е измíслил хубава програма за тãх. Ще стоят в Бьлгáрия една сèдмица и тòй е решил да им покáже нáй-интерèсните местá около Свфия. Подгòтвил е и пьтúване до Пловдив, където е намèрил възмòжност да ги настанí при едни познáти. Погрíжил се е и за вѣчерите им, кúпил е билèти за театър, за еднáта вѣчер е покáнил свòи приятели на гости, запáзил е местá в еднèн хубав рес-торáнт. Решил е сáщо такá да запознáе гòстите си с бьлгарската нарòдна мýзика и е уредил билèти за концèрта на ансамбъл "Пíрин". Помíслил е и за разхòдка на Витоша, и за излет до Рилския манастир. Но засега не е успял да организира посрѣщането им на гáрата. Иван е помòлил еднèн свòй колèга да му помòгне, но тòй нямаше врèме. На края Иван ще вземе еднò такси и ще отíде на гáрата сáм.

14. Spojte dvojice vět podle vzoru a měňte tvary perfekta na plusquam-perfektum.

Vzor: A: Аз се върнах. Тъй е излязъл вече.

B: Когато аз се върнах, тъй вече беше излязъл.

1. Аз се върнах в къщи. Тя вече е отишла на лекции. 2. Аз дойдох на работа. Тъй е звънял вече. 3. Аз се обадох. Тя вече е научила за това. 4. Аз отидох на упражнения. Те са започнали вече. 5. Иван дойде на гарата. Влакът вече е пристигнал. 6. Ти излезе от къщи. Дъждът вече е валил. 7. Валя дотича на спирката. Тролей е заминал вече. 8. Тя влезе в салона. Аз вече съм седнал на свѐто място. 9. Аз намѐрих профѐсора. Тъй е говорил за проблема с асистѐнта си. 10. Аз се прибрах в къщи. Майка ми е легнала вече.

b) Transformujte větu s plusquamperfektem do záporného tvaru.

Vzor: A: Аз се върнах. Тъй е излязъл вече.

B: Когато аз се върнах, тъй още не беше излязъл.

c) Transformujte větu s plusquamperfektem do tázacího tvaru.

Vzor: A: Аз се върнах. Тъй е излязъл вече.

B: Когато аз се върнах, тъй беше ли излязъл вече?

15. Přeložte do bulharštiny větami s přísudkem v perfektu.

1. Viděli jsme se často. 2. Proč jsi se nedíval na televizi? 3. Zatím jsme nedostali žádnou odpověď. 4. Ty jsi nám nevěřil. 5. Oni nám to už vysvětlili. 6. Referát ještě neskončil. 7. Naši hosté už odjeli do Prahy. 8. Jejich přítel se vrátil velmi pozdě. 9. Kdo ti to řekl? 10. Dnešní noviny jsem ještě nečetla. 11. Matka ještě nepřišla. 12. Telefonoval nějaký tvůj známý. 13. Hledala tě nějaká žena. 14. Neříkal jsem to? 15. Mysleli jste na mě?